

МЕТАФОРИЧНИОТ ДИСКУРС ВО ДРАМАТА „ЖИВА СФИНГА“ ОД РЕЦЕП ЌОСЈА

THE METAPHORICAL DISCOURSE IN THE DRAMA “LIVING SPHINX” BY REDZEP KJOSJA

Марина ДАНИЛОВСКА, Марина СПАСОВСКА

Македонски јазик и книжевност. Филолошки факултет, Универзитет во Тетово
е-маил marina.danilovska@unite.edu.mk, marina.spasovska@unite.edu.mk

Апстракт

Рецеп Ќосја е претставник на модерната и постмодерната албанска литература. Тој е прозаист, драматург, но и литературен критичар, есеист и публицист. Во трудот ќе се осврнеме на метафоричниот дискурс на Рецепт Ќосја во драмата „Жива сфинга“ во којашто авторот зачнува и одредени прашања за животот и ги изразува својот став и размислувања за сè што го опкружува. Во драмскиот текст авторот создава оригинални метафори, па така, тој користи: глаголки метафори, именски метафори и метафори на припадност. Едноставно, Ќосја е мајстор во употребата на богатство на форми и на јазик којшто има повеќе значења.

Клучни зборови: драма, метафора, лик, писател, дискурс.

Abstract

Redzep Kjosja is a representative of the modern and post-modern Albanian literature. He is a prose writer, playwright, but also a literary critic, essayist and publicist. In this paper we will refer to the metaphorical discourse of Redzep Kjosja in the drama „Living Sphinx“ in which the author raises questions about life and expresses his opinion and thoughts about everything surrounding him. In the drama, the author creates original metaphors, noun metaphors and metaphors of affiliation. Simply, Kjosja is a master of using treasure of forms on a language that has multiple meanings.

Key words: drama, metaphor, character, writer, discourse.

Рецеп Ќосја е претставник на модерната и постмодерната албанска литература. Тој е прозаист, драматург, но и литературен критичар, есеист и публицист. Ги објавил романите: „Смртта ми доаѓа од таквите очи“, во 1974 г. („Vdekja më vjen prej syve të tillë“), „Една љубов и седум вини“, во 2001 г. („Një dashuri dhe shtatë faje“), „Нокта е нашиот ден“, во 2007 г. („Nata është dita jonë“) и „Ничии синови“, во 2010 г. („Bijtë e askujt“). Во 1978 г. објавил три свои драми под заеднички наслов „Голи митови“ („Mite të zhveshura“). Во оваа збирка се наоѓа и драмата „Жива сфинга“ („Sfinga e gjallë“). „Романите на Рецепт Ќосја, меѓу другото, се познати по својата моќна и мошне сугестивна метафора. Како што е познато, метафоричната¹ употреба на јазикот, преку спојувањето на зборовите во нови значења, облици и слики, има важна улога во создавањето на уметничко дело, а ...креативниот талент на писателот често се одредува според вредноста или квалитетот на метафорите.“²

¹ Метафорите му даваат експресивност на уметничкиот текст, тие нудат богатство од значења, а колку е покреативен писателот толку се поавтентични и неговите метафори.

² Види во: Исајли Алиу, Ш. (2021). „Лексички и зборообразувачки особености на романите на Рецепт Ќосја“. докторска дисертација, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, стр. 103.

Во нашиот труд се одлучивме да се осврнеме на дел од неговото драмско творештво, односно на драмата „Жива сфинга“ („Sfinga e gjallë“) и на тоа како креативноста на академик Ќосја се пресликува во умешното плетење на метафорите. На почетокот сакаме да истакнеме дека драмата ја читавме на албански јазик, а за потребите на трудот направивме еден наш првичен превод на македонски јазик и, на тој начин, пристапивме кон анализа на метафоричниот дискурс.

Драмата на Ќосја е синтеза на метафоричниот и на метонимискиот дискурс, а Аг Аполони³ (2022: 9-10) истакнува дека драмата „Жива сфинга“ како метадрама „ги манифестира сите важни елементи на постмодерната театарска поетика, вклучувајќи ги: интертекстот, пастишот, фрагментарните ликови, театралноста, иронијата, парадоксот, двојниот код и др.“ и дека „...театралноста е предизвикана од метафоричниот и интелектуалниот јазик, како и од некои вештачки дејства; иронијата произведува пародија... двојниот код ги содржи двете драмски линии, и тоа едната преку драматичната тензија што ја прикажува семантичкото значење, а другата преку интелектуалната провокација што ја крие семиотичкото значење“ [преводот е на авторките].

На почетокот на драмата го имаме Прологот, кој е обвиткан со метафори. Авторот, ни соопштува дека преку ехото на трагичниот ритам на тапаните, прекинато од истрели, ќе нè воведе во разговорот на една жена и еден маж, кој, всушност, е ехо на нејзиното сеќавање. Во него се вели:

Извадок од драмата „Жива сфинга“ во превод на македонски јазик	Извадок од драмата „Жива сфинга“ („Sfinga e gjallë“) во оригинал на албански јазик
„Срамежлив сум, срамежлив сум вечерва.“ „Го изгубив мирот.“ „Мирот на една личност зависи од мирот на другите.“ „Дали си среќен?“ „Како можам овде да бидам среќен кога нечија среќа може да биде создадена на несреќата на другиот.“ „Ти си различен од сите други.“ „Разликувањето не е добро, очигледно е дека те гледаат лошо.“ „Ќе живееш и покрај уроци.“ „Подобро е да се изгуби целосно.“ „Само покрај тебе можам да дишам слободно.“ „Не ме пуштаат ни да ти се приближам.“ „Те сонувам секоја ноќ кога не можеме да се видиме. Нема да те заборавам.“ „Те овековечив млад, секогаш ќе останеш млад.“	„Kam drojë, kam drojë sonte. E kam humbur paqen“. „Paqja e njërit varet prej të tjerëve“. „A je i lumtur?“ „Si të jem i lumtur këtu kur lumturia e njërit mund të krijohet mbi fatkeqësinë e tjetrit“. „Ti dallon prej të gjithëve“. „Të dallosh nuk është mirë, bie në sy se të shohin keq“. „Do të jetosh përkundër syve të këqij“. „Është më mirë të humbësh në tërësinë“. „Vetëm skaj teje marr frymë lirisht“. „Mua s’më lënë as skaj teje“. „Të ëndërroj çdo natë kur nuk mund të shihemi. S’të harroj“. „Të kam përjetësuar të njomë, gjithmonë do të mbesësh e re“.

³ „Sfinga e gjallë“, si metadramë, manifeston të gjitha elementet e rëndësishme të poetikës së teatrit postmodern, përfshirë këtu intertekstin, pastishin, fragmentaritetin e karaktereve, teatralitetin, ironinë, paradoksin, kodin e dyfishtë etj. ... teatraliteti shkaktohet nga gjuha metaforike dhe intelektualiste, si dhe nga disa veprime artificiale (veprimet e fqinjëve dhe vallëzimi); ironia në ballafaqim me temën e madhe prodhon parodinë... ndërsa kodi i dyfishtë përmban dy linjat e dramës, njërën nëpërmjet tensionit dramatik që shfaq kuptimi semantik, kurse tjetrën nëpërmjet provokimit intelektual që fshih kuptimi semiotik“ (Apolloni, 2022: 9-10).

„Срамежлив сум, срамежлив сум вечерва. Сам сум во оваа темнина.“ „Биди трпелив, и оваа ноќ ќе помине.“ „Секогаш ми велиш да бидам трпелив, не можам повеќе.“ [преводот е на авторките]	„Kam drojë, kam drojë sonte. Jam vetëm në këtë terr“. „Duro pak se edhe kjo natë kalon“. „Gjithnjë më thua të duroj, nuk mundem më“. (Qosja, 2022: 46)
--	--

Рецеп Косја во драмата „Жива сфинга“ употребува и дијалози коишто се целосно метафорични. Во табеларниот приказ издвоивме неколку:

Извадоци од драмата „Жива сфинга“ во превод на македонски јазик	Извадоци од драмата „Жива сфинга“ („Sfinga e gjallë“) во оригинал на албански јазик
ХИНДА Каин! Не повредувај ме толку многу, не отворај ми ги раните, не дозволувај моите последни денови да бидат црни, имам доволно црни денови! Јас не сум негова мајка, знам, не го носев девет месеци во утробата, дури и не го доев, но јас ја заменив неговата мајка, го одгледав, го нишав во лулката, му пеев песни... го облекував и го носев, го научив да ме вика мајка, јас сум навикната да го викам син... КАИН Правиш лоши работи, дури и кога сакаш да правиш добро! Ти го одгледа, но тој мора да стане човек! Нема да го направат маж твоите зборови, тоа ќе се случи само по себе: со излегување и доцнење. Не плачи! Ќе дојде сега. ХИНДА Не ме сфаќај сериозно! Сонував лош сон: паѓаше црвен дожд, покривот на куќата крцкаше, капаците на прозорците тропаа, низ нив влегоа неколку црвени птици; вратата беше тргната од своето место; луѓето влегуваа и излегуваа, луѓе кои никогаш порано не сум ги видела, тие сите ги држеа главите спуштени, и само еден збор кажаа, не знам зошто го кажаа тоа. Се разбудив испотена и умот не ми работи како што треба. КАИН	HINDA Kabil! Mos më lëndo aq shumë, mos m'i çel plagët, mos m'i nxijë ditët e fundit se mjaft të zeza i kam pasur! Nuk jam nëna e tij, e di, nuk e kam mbajtur nëntë muaj në bark, as gjë s'i kam dhënë, por ia kam zëvendësuar nënën, e kam rritur, e kam përkundur në djep, i kam kënduar këngë... e kam veshur dhe e kam mbathur, e kam mësuar të më quaj nënë, jam mësuar ta quaj bir... KABILI Ti bën keq, edhe kur do të bësh mirë! E ke rritur, por ai duhet të bëhet burrë! Nuk do ta bëjnë burrë fjalët e tua, do të bëhet vetë: duke dalë dhe duke u vonuar. Mos qaj! Tani do të vijë. HINDA Mos ma zër për të madhe! Kam parë ëndërr të keqe: binte curril një shi i kuq, kërciste kulmi i shtëpisë, përplaseshin kapakët e dritareve, nëpër to hynin disa zogj të kuq; dera ishte hequr prej vendit; hynin dhe dilnin njerëz, që s'i kam parë kurrë, të gjithë mbanin kryet ulur, dhe vetëm nga një fjalë e thoshin, që s'e dija pse e thoshin. Jam çuar e djersitur dhe s'më punon mendja mirë. KABILI Pse shqetësohesh! Ëndërr më të mirë kurrë s'ke parë! Le të bëhet si ke ëndërruar, le të

Зошто се грижиш! Никогаш не си сонувала подобар сон! Нека биде како што си сонувала, нека дојдат многу луѓе, бидејќи ќе дојдат за наша радост. [преводот е на авторките]	vijnë sa më shumë njerëz, se do të vijnë në gëzimin tonë. (Qosja, 2022: 49-50)
АВЕЛ Знам! Тој отиде на две нозе, а може да се врати куц. Тој замина со две раце, а може да се врати сакат. Тој отиде со две очи, а може да се врати слеп. Тој отиде со две уши, а може да се врати глув. Тој отиде со ум, а можеби се враќа без него... ДИНИ Само нека се врати еднаш... МУКАИЛИ Молчи, молчи, молчи! ... омекнаа боцките на ежот... Биди тивок, Молчи, молчи! [преводот е на авторките]	HABILI E di! Ka shkuar me dy këmbë e mund të kthehet i çalë. Ka shkuar me dy duar e mund të kthehet sakat. Ka shkuar me dy sy e mund të kthehet i verbër. Ka shkuar me dy veshë e mund të kthehet i shurdhër. Ka shkuar me një palë mend e mund të kthehet pa asnjë... DINI Vetëm le të kthehet një herë... MUKAILI Heshtni, heshtni, heshtni! ... dhe i ka zbutur ferrat e iriqit... Heshtni, heshtni, heshtni! (Qosja, 2022: 59)
ЛАМИ Мислев, како што може да размислува човек, а моите мисли ме натераа да се сомневам. Го следев сè додека не влезе во куќата. Беше замислен, беше тажен, којзнае во какви неволји се наоѓаше! ...Зраците светлина му го избледеа лицето, беше блед, брчките на челото се собраа, чиниш како да го имаше светот на своите рамења, така замислен и загрижен ги броеше чекорите по патот. Кога влезе во куќата, ја избра собата од страната на патот, седна покрај прозорецот и ги притисна темните усни. Гледаше надвор, чувствувајќи како да гледа во мене, како да ми вели: Зошто ме следиш? Зошто ме гледаш така? Што ти направив? Врати се дома и кажи им: „Дури и да ме убиете, вие, сепак, нема да ја убиете мојата милост кон вас“. Потоа се сврте на другата страна, ставајќи ја главата меѓу рацете. Не ме гледаше, можев да го убијам, исто како и на улицата, но јас не го убив. Зошто да го убијат во таква состојба?! Зошто да го убијат тажен?! Зошто да го убијат кога не знаеш зошто?	LAMI Kam menduar, siç mund të mendojë njeriu dhe mendimet më kanë vënë në dyshim. E kam përcjellë rrugës, derisa ka hyrë në shtëpi. Ishte disi i menduar, ishte disi i pikëlluar, kushedi çfarë hallesh kishte! ...Rrezet e dritës ia kishin zbehur fytyrën, rrudhat e ballit i ishin mbledhur si ta kishte botën mbi supe, ashtu i menduar dhe ashtu i rënduar i numëronte hapat rrugës. Kur ka hyrë në shtëpi, ka zgjedhur dhomën në anë të rrugës, është ulur skaj dritares dhe ia ka mbështetur buzët territ. Shikonte përjashta, më bëhej se më shikonte mua, më bëhej se më thoshte mua: Pse më përcjell? Pse më shikon ashtu? Çfarë të kam bërë? Kthehu në shtëpi dhe thuaju: “Edhe në më vrafshi mua, nuk do ta vrisni mëshirën time ndaj jush”. Mandej është kthyer në tjetrën anë, e ka vënë kokën ndërmjet duarve. Jam liruar prej syve të tij, kam mundur ta vras, si edhe në rrugë, por nuk e kam vrarë. Pse ta vras në atë gjendje?! Pse ta vras ashtu të pikëlluar?! Pse ta vras kur nuk e di përse?!

Во однос на претходно кажаното, ќе укажеме и на истражувањата на Кристина Николовска, која во книгата „Метафора на припадност“ посочува дека „Развојот на дискурсот може да се одвива преку две различни семантички црти: една тема може да воведува друга било по пат на нивна сличност било по пат на нивна блискост. За првиот случај најпогоден назив би бил м е т а ф о р и ч к и пат, а за вториот м е т о н и м и с к и пат, бидејќи својот најзгуснат израз првиот го наоѓа во метафората, вториот во метонимијата“ (Николовска, 1999: 33). Тргувајќи од насловот на драмата „Жива сфинга“ воочивме дека и тој е метафоричен, а тоа го истакнува и Аполони. Па така, Сфинга во Древниот Египет е фигура од камен (легнат лав со човечка глава), а во старогрчката митологија е крилато суштество со глава на лав и гради на жена⁴, додека, пак, придавката жив/-а означува нешто што живее, но и некој што е полн со животна сила, подвижен, пргав⁵.

Авторот во овој драмски текст зачнува одредени прашања за животот, користејќи традиционални текстови. Но, со драмата „Жива сфинга“ „се отфрла канонската, примитивна вистина и се конструира модерната, интелектуална вистина“⁶. Аполони посочува дека оваа драма „го демистифицира канонското право на крвна одмазда“. Во неа на крвната одмазда се гледа како на злосторство, а авторот се фокусира на последицата, поништувајќи ја причината. Косја на самиот почеток ги наведува податоците дека драмското дејствие се случува во 1967 година, кога во градот со десетици илјади жители се случило убиство, коешто било означено како одмазда. Тој додава дека при конструирањето на драмскиот текст, авторот се служи со одредени извори, како: судски записи за судењето на Мукаили, изјави на сведоци, судски извештаи и др.⁷

Оваа драма е мошне моќна, особено, поради експресивноста на говорот на претставените ликови. Авторот посочува дека со ликовите на Каин и на Авел „се обидел да симболизира, а да се симболизира во овој контекст значи да се генерализира, еден аспект на етнопсихолошко обезличување“⁸.

Во драмата „Жива сфинга“ се забележуваат невообичаени контексти и врски на зборовите, при што добиваме одредени преносни значења со што се засилува експресивноста. Во овој драмски текст Реџеп Косја создава оригинални метафори, а со нивната употреба, тој ги изразува својот став и размислувањата за она што го опкружува, за општеството и сл. Тој со нив го посочува она што сака да го истакне. На пример, фокусот е ставен на честа, или на умот (те гледаат лошо, зборот ќе излезе, газда на куќата, ја спуштаа главата и др.). Метафората може да се однесува на еден или, пак, на неколку аспекти на она што сака да го нагласи авторот, додека останатото е прикриено.

Забележавме дека авторот во оваа драма употребува глаголски метафори и метафори на припадност. „Основен модел на глаголската метафора е моделот *in praesentia...*“, структурирана е од именка и од глагол. Глаголската метафора содржи субјект, предикат и

⁴ Види повеќе во Дигиталниот речник на македонскиот јазик, <http://drmj.eu/show/%D1%81%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D0%B0%D0%B6>

⁵ Види повеќе во Дигиталниот речник на македонскиот јазик, <http://drmj.eu/search/%D0%B6%D0%B8%D0%B2>

⁶ „Pasi teatri postmodernist, metadramatik, karakterizohet nga vënia e së vërtetës në pikëpyetje, duke u artikuluar përgjithësisht si dramë sugjестive që ngre pyetje dhe si dramë që pastishizon tekstet dhe kanonet tradicionale, edhe Sfinga e gjallë refuzon të vërtetën kanunore, primitive dhe ndërton të vërtetën moderne, intelektuale“ (Apolloni, 2022: 10).

⁷ „Viti 1967, kur kishte vrasje që, për shkak se nuk mund të shpjegoheshin drejt, quheshin thjesht hakmarrje... Burimet e autorit: Shënimet gjyqësore që janë mbajtur me rastin e gjykimit të Mukailit, njërit prej aktorëve të kësaj drame; deklaratata e një dëshmitari që e ka pohuar edhe ekspertiza gjyqësore dhe, sidomos kallëzimet për vrasjet, të përcjella brez pas brezi, që, në këtë rast, mund të quhen mit“ (Qosja, 2022: 45).

⁸ „Gjithashtu, autori shpjegon se çfarë synonte të simbolizonte me Kabilin dhe Habilin: Me personazhin e Kabilin dhe të Habilin në të vërtetë bëj përpjekje të simbolizoj, e kjo të simbolizoj në këtë mes do të thotë të përgjithësoj, një anë të shpërfityrimit etnopsikologjik“ (Apolloni, 2022: 12)

објект или додатоци на предикатот. „Директната врска на глаголот и на именката се основни енергенти на односот“ (Николовска, 2004: 157).

Во драмата „Жива сфинга“ издвоивме неколку примери за глаголска метафора, како:

- *Тогаши ќе верувам дека твоите кули имаат силни темели*⁹;
- *Нокната пушка е зло*¹⁰;
- *Го изгубив мирот*¹¹;
- *Ќе живееш и покрај уроците...*¹²;
- *Само покрај тебе можам да дишам слободно*¹³;
- *Те овековечив млад*¹⁴;
- *Сам сум во оваа темнина*¹⁵;
- *Си ги закопал ушите во волна, не можеш ништо да слушнеш*¹⁶;
- *Ги држеа главите спуштени*¹⁷;
- *... таа тага доаѓа, тоа трпение ќе умре*¹⁸.

Во врска со употребата на глаголската метафора во творештвото на Реџеп Ќосја, Алиу во својата докторска дисертација ќе истакне дека авторот „го проширил значењето на голем број глаголи во албанскиот јазик преку нивната употреба во нови комбинации.“¹⁹ Глаголските метафори коишто ги опишуваат треперењата на човекот, како и неговата внатрешна состојба и битки кои ги води, го збогатуваат овој драмски текст со изразена екскресивност.

Во продолжение ќе ги изделиме следниве примери:

- *Замина со чест, остана со срам*²⁰;
- *Трепериш како виновна жена*²¹;
- *брчките на челото му беа собрани како да го носи светот на рамена*²²;
- *Имам срце како камен...*²³.

Некои од изразите коишто ги употребува Ќосја се фразеолошки, а, всушност, една од карактеристиките за нив е метафоричноста, како и впечатливоста.

Од драмскиот текст ги издвоивме следниве:

- *Само будалите ја кажуваат вистината*²⁴;
- *... нокта е полна со зли очи*²⁵;
- *Тој дури ни мува не стапнува*²⁶;
- *Можеш да си го скришиш вратот во неговата сенка*²⁷.

Во драмата „Жива сфинга“ забележавме и употреба на придавски метафори, но и употреба на епитети, како:

- *трагичен ритуал*²⁸;
- *црни денови*²⁹;

⁹ „Atëherë do të besoj se kullat tuaja kanë themele të forta“ (Qosja, 2022: 57).

¹⁰ „Pushka e natës është e keqe!“ (Qosja, 2022: 80).

¹¹ „E kam humbur paqen“ (Qosja, 2022: 46).

¹² „Do të jetosh përkundër syve të këqij“ (Qosja, 2022: 46).

¹³ „Vetëm skaj teje marr frymë lirisht“ (Qosja, 2022: 46).

¹⁴ „Të kam përjetësuar të njomë“ (Qosja, 2022: 46).

¹⁵ „Jam vetëm në këtë terr“ (Qosja, 2022: 46).

¹⁶ „I ke futur veshët në lesh, nuk dëgjon asgjë...“ (Qosja, 2022: 48).

¹⁷ „...të gjithë mbanin kryet ulur“ (Qosja, 2022: 48).

¹⁸ „... se po vjen pikëllimi, se do të vdesë durimi!“ (Qosja, 2022: 54).

¹⁹ Види во: Исмајли Алиу, Ш. (2021). „Лексички и зборообразувачки особености на романите на Реџеп Ќосја“. докторска дисертација, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, стр. 117.

²⁰ „Ka shkuar me nder e ka mbetur me turp“ (Qosja, 2022: 65).

²¹ „Dridhesh si gruaja fajtoe“ (Qosja, 2022: 65).

²² „... rrudhat e ballit i ishin mbledhur si ta kishte botën mbi supë“ (Qosja, 2022: 69).

²³ „E kam zemrën si guri...“ (Qosja, 2022: 79).

²⁴ „Vetëm budallenjtë e thonë të vërtetën“ (Qosja, 2022: 56).

²⁵ „... nata është plot sy të këqij“ (Qosja, 2022: 62).

²⁶ „Ai s’e shkel as mizën e dheut“ (Qosja, 2022: 64).

²⁷ „Mund të thyhet qafa në hijen e tij!“ (Qosja, 2022: 64).

²⁸ „... ritual tragjik“ (Qosja, 2022: 46).

²⁹ „mos m’i nxihtë ditët e fundit se mjaft të zeza i kam pasur“ (Qosja, 2022: 49).

- *црвена свадба*³⁰;
- *црвен дожд*³¹;
- *црвени птици*³²;
- *крвав глас*³³.

Аполони посочува дека метафората „црвена свадба“, што значи голема свадба, гозба, сепак, тука е употребена со значењето „свадба на срамот“.³⁴

Метафора на припадност „претставува метасемемска операција каде семантичкиот трансфер се одвива како **именска интерсекција на припадност** меѓу два или повеќе ентитети чија конекција се остварува преку експонентот „на“. Како фигуративен модел ја проектира природата на метафората *in praesentia* со имплицинтна посесивност“ (Николовска 1999: 36). Пр. Зраците на светлината³⁵. Николовска ги посочува и видувањата на Вангелов и Кулавкова за карактеристиките на метафората на припадност, односно дека тука една именка се врзува со друга, или „именка плус ‘на‘ плус именка.“³⁶ „Како синтаксичка функција МП по дефиниција е конгруентна на **именската фраза...** Конститутивен член еименката како нејзин центар, а во секвенцата на припадност, релациите се можни меѓу: именка+именка, именка+придавка, именка+заменка, именка+број“³⁷. Николовска истакнува дека можните функции на метафората на припадност се реализираат како: сопственост (газда на куќата), сродствен сооднос, афективна врска, старосен сооднос и др.³⁸

Во продолжение ќе изделиме само неколку вакви метафори:

- *Треската на травот!*³⁹;
- *Треската на покајанието!*⁴⁰;
- *Газда на куќата...*⁴¹;
- *Трагичен ритам на тапаните*⁴²
- *...зраците на светлината*⁴³

Можеме да заклучиме дека Косја е мајстор во ткаењето на зборот, во употребата на симболи и метафори со коишто внесува одредени ефекти во уметничкиот текст. Неговите дела се истакнуваат со разновидност на содржината, со богатство на форми, со употреба на јазик кој има повеќе значења, всушност, „улогата на метафората се состои во тоа да имплицира некое значење со посредство на ознака која исто така поседува свое – означено“ (Николовска, 2004: 143).

³⁰ „... dasmë te kuqe“ (Kadare, 2022: 50).

³¹ „... binte curril një shi i kuq“ (Qosja, 2022: 49).

³² „... disa zogj të kuq“ (Qosja, 2022: 49).

³³ „... zërë gjaku“ (Qosja, 2022: 73).

³⁴ „Ndërsa një metaforë e madhe është ajo që Kabili e quan dasmë e kuqe, dasma emadhe (festa), për të cilën Habili thotë se është dasmë e turpit“ (Apolloni, 2022: 36)

³⁵ „Rrezet e dritës...“ (Qosja, 2022: 69).

³⁶ Николовска, 1999: 36.

³⁷ Николовска, 1999: 40-41.

³⁸ Види во: Николовска, 1999: 42-53.

³⁹ „Ethet e frikas!“ (Qosja, 2022: 71).

⁴⁰ „Ethet e pendesës!“ (Qosja, 2022: 71).

⁴¹ „... ulok të shtëpisë...“ (Qosja, 2022: 49).

⁴² „Ritmi tragjik i daulleve“ (Qosja, 2022: 46).

⁴³ „Rrezet e dritës“ (Qosja, 2022: 69).

Референци

- [1]. Исмајли Алиу, Ш. (2021). „Лексички и зборообразувачки особености на романите на Реџеп Ќосја“. докторска дисертација, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- [2]. Николовска, К. (2004). *Глаголска метафора*. Зојдер: Скопје.
- [3]. Николовска, К. (1999). *Метафора на припадност*. Зојдер: Скопје.
- [4]. Николовска, К. (2000). *Организација на тишината*. Зојдер: Скопје.
- [5]. *Поети и раскажувачи академици. Антологија на поети и раскажувачи на Академијата на науките и уметностите на Косово*, Скопје: МАНУ, АНУК, 2017, 95-123. (<http://manu.edu.mk/wp-content/uploads/2017/03/MANU-Poeti-akademici-MK.pdf>)
- [6]. Apolloni, A. (2022). „Metadrama“. në Qosja, R. *Sfinga e gjallë*. Botimet toena: Tiranë, f. 5-38.
- [7]. Načion, L. (1996). *Poetika postmodernizma, istorija, teorija, fikcija*. Svetovi: Novi Sad. (https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_55431/objava_66247/fajlovi/Linda%20Hacion%20Poetika%20postmodernizma.pdf)
- [8]. Kövecses, Z. (2002). *Metaphor : a practical introduction*. Oxford University Press: Oxford (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/159239/mod_resource/content/1/the%20study%20of%20metaphor.pdf)
- [9]. Qosja, R. (2022). *Sfinga e gjallë*. Botimet toena: Tiranë (<https://toena.al/Home/GetBookSample?samplePath=Rexhep%20Qosja%20Sfinga%20e%20gjall%C3%AB%20p%C3%ABe%20web.pdf>)